

## Introducció

10

**C**atalunya és un país esportiu, i això no és cap casualitat. Quan a la darrerria del segle XIX es van posar les bases de l'esport modern, la societat catalana estava fent, amb tots els conflictes i contradiccions que es vulgui, una aposta per la modernització social, que en bona part s'emmirallava en una Europa que era el model que calia imitar. L'esport formava part d'aquest desig de modernitat, que uns pocs pioners van intentar introduir perquè creien que millorava la societat, més sana físicament i més preparada per assolir nous reptes. L'esport, doncs, era un símbol més de novetat, que la societat catalana va assumir amb relativa rapidesa. Des d'aleshores han passat molts anys, i en l'actualitat l'esport és una activitat importantíssima, amb un enorme ressò social. Ha generat una potent estructura associativa pròpia; té milers de practicants, alguns dels quals s'han professionalitzat; s'ha introduït regularment a l'ensenyament; és un element fonamental dins l'àmbit dels espectacles públics; genera importantíssimes audiències en els mitjans de comunicació, que han promogut una especialització esportiva; forma part dels programes de promoció de la salut; té una dimensió econòmica innegable; les administracions públiques han vist la necessitat d'articular polítiques sobre el fet esportiu; ha despertat l'interès dels creadors, i hi ha professions que han creat especialitzacions, com la medicina, l'arquitectura o el periodisme. Tot plegat, impensable fa cent vint o cent trenta anys, però avui assumit com un fet natural en la societat actual.

Curiosament, aquesta rellevància evident per a tothom no s'ha correspost amb una preocupació proporcional per estudiar aquest fenomen i les seves conseqüències. Tenint en compte aquest context, l'ENCICLOPÈDIA DE L'ESPORT CATALÀ vol oferir una obra d'infraestructura cultural que posi en valor la trajectòria històrica i la realitat actual de l'esport català. Una obra que vol recollir de forma sistemàtica el ric i complex món de l'esport, amb una forma àgil de consulta sobre les persones i institucions més representatives, i que sigui una base de dades útil no solament per als mateixos protagonistes del fet esportiu, sinó també per als periodistes o investigadors en les seves recerques. En aquest sentit, la inexistència fins ara d'una obra de referència com aquesta era una mancança que l'esport català no es podia permetre. Ara, l'ENCICLOPÈDIA permet reconèixer els pioners, fer una radiografia de l'actualitat i crear una base d'informació que ben segur que potenciarà els estudis del futur.

És evident que la presència de l'esport en la nostra societat és intensíssima i molt variada, i en conseqüència difícil de reflectir amb total equitat. Aquesta obra considera l'esport en un sentit ampli, de manera que no podem perdre de vista que sota aquesta

denominació s'hi encabeixen activitats prou diferenciades, des de les que impliquen preferentment competicions individuals fins a les que s'organitzen per equips; els esports a l'aire lliure o els que es fan en recintes tancats; els de pilota o els d'aigua; les pràctiques que utilitzen materials molt simples o aquelles altres en què l'equipament és molt sofisticat; les que figuren en el programa olímpic i les que no hi són; les que tenen una important tradició o les que s'han introduït més recentment; algunes pràctiques com el futbol o el basquetbol, de gran presència mediàtica juntament amb d'altres de molt minoritàries; o fins i tot aquelles que, com la petanca, atreuen molts practicants però no tenen un seguiment mediàtic. Més encara, en una activitat en què la competició és fonamental, és ben evident la dificultat de donar un tractament equilibrat a esports amb grans èxits però pocs seguidors, per contrast amb la munió d'equips de futbol que tenen una innegable rellevància local però un nivell competitiu discret. De fet, hem tingut en compte totes les especialitats que reconeixen les federacions catalanes i el Consell Català de l'Esport, des del futbol a l'atletisme, però també pràctiques molt poc conegudes i recents, com l'agility o el tamborí, o algunes que no tenen federació pròpia, com el surf o el criquet. Més enllà de l'estricta marc de les federacions esportives reconegudes, hem incorporat algunes expressions de la cultura tradicional que els darrers anys han fet un procés d'esportivització, de manera que comparteixen amb els esports reconeguts tant la importància de la destresa física com la pràctica competitiva, com és el cas de les bitlles i els castells. També hem volgut fer una aposta per introduir l'activitat esportiva de les persones que encaren la pràctica esportiva amb alguna limitació física o psíquica, i per això hom trobarà referències a persones i institucions de l'anomenat esport adaptat, que fa una funció social decisiva, malgrat que gaudeix d'escàs reconeixement públic.

Tanmateix, reduir l'esport als qui competeixen seria un error o una limitació molt notable. La dimensió que ha pres l'esport en la nostra societat faria incompleta una aproximació enciclopèdica que no tingués en compte les activitats i professions que han acabat fent una mirada cap a l'esport. No hi ha dubte que la ciència i la tècnica han desenvolupat importants àmbits de coneixement aplicats a l'esport, en camps com la medicina esportiva, l'arquitectura (equipaments), la pedagogia, la psicologia, el dret i, més recentment, en àmbits de l'economia i la gestió. Tampoc no podríem reflectir el nostre esport si no tinguéssim en compte el periodisme esportiu, i igualment si no valoréssim les creacions artístiques, ja siguin literàries o de les arts plàstiques, inspirades en el fet esportiu.

Totes les consideracions fetes fins aquí fan molt complexa una aproximació global al fenomen esportiu; però és precisament aquest repte l'estímul fonamental per tirar endavant aquesta ENCICLOPÈDIA DE L'ESPORT CATALÀ. El repte esdevé més gran si tenim en compte que és la primera vegada que es fa realitat un projecte d'aquestes característiques, inèdit en l'àmbit català. De fet, tampoc no hi ha en el món una enciclopèdia que utilitzi el concepte ampli d'esport que proposem, i que l'apliqui sobre un territori concret. Tot plegat ha fet del procés de construcció d'aquesta obra una experiència apassionant per a tots els qui hi hem participat, conscients del repte i de les dificultats, però amb la il·lusió i el propòsit decidit de vèncer els entrebancs i fer un salt qualitatiu en el coneixement de l'esport català.

Per a tirar endavant un projecte d'aquestes característiques s'ha hagut de consultar una documentació molt diversa. Tot i que els darrers anys ha anat sorgint una incipient bibliografia sobre la matèria que ens ocupa, certament en massa casos és mediatitzada per les commemoracions dels clubs o per fites específiques i no és prou sistemàtica, de manera que tenim un coneixement molt desigual, amb detalls en alguns aspectes i buits clamorosos en d'altres, amb moltes edicions privades difícils de localitzar. L'esforç de recopilació dut a terme durant anys per la Biblioteca de l'Esport ha estat, en aquest aspecte, un ajut inestimable per a aquesta obra. Tanmateix, com dèiem, la producció editorial ha estat limitada, i naturalment aquest fet ens situa davant una bibliografia molt parcial, que s'ha hagut de complementar amb la recerca directa en federacions, clubs i entitats, amb la consulta d'hemeroteques esportives, i en gran part entrant en contacte directe amb molts dels protagonistes, que han contribuït amb informacions puntuals a enriquir moltes de les biografies que es presenten referides als últims cinquanta anys. Cal dir que sense les noves tecnologies de la informació moltes de les dades recollides no haurien arribat a les nostres mans. La possibilitat d'accedir a informacions a través de les pàgines web oficials de competicions, federacions i clubs, o fins i tot d'alguns esportistes, juntament amb l'opció de contactar amb particulars a través de les xarxes socials, han permès arribar a múltiples informacions, que hem anat contrastant per tal de poder incloure-les en l'obra.

Un capítol específic en aquest esforç de documentació és el que s'ha fet en l'àmbit gràfic. L'obra no concep les fotografies com un pur element decoratiu, sinó com una manera de donar més informació al lector, com una memòria gràfica paral·lela de l'evolució de l'esport català. La recerca de les imatges ha estat també una tasca col·laborativa, utilitzant

arxius molt diversos, i amb una especial cura en la recerca de materials inèdits, en força ocasions cedits pels protagonistes. També hem pogut disposar de l'arxiu fotogràfic del diari *Mundo Deportivo*, testimoni de més d'un segle de l'esport català.

## Organització dels continguts

Hem volgut que la informació precisa i concreta relativa a persones, entitats o esdeveniments es pogués llegir, també, en funció del seu context. I per això presentem una entrada de cadascun dels esports, en la qual es fa una definició i classificació de les diferents modalitats que inclou, una breu introducció als orígens i una explicació dels fets més rellevants al llarg de la història a Catalunya, amb la qual cosa es fixa un fil interpretatiu pel que fa a l'evolució de cada pràctica esportiva, que permet valorar millor el paper i el protagonisme dels participants. Quan el contingut ho ha aconsellat, les veus de cadascun dels esports van acompanyades de quadres que en resumeixen les fites principals. També cal dir que en els esports amb moltes modalitats diferents hem optat per presentar una entrada genèrica, que doni sentit d'unitat, i posteriorment entrades específiques, amb el gruix d'informació, per a cadascuna de les modalitats. En el mateix sentit hem cregut convenient també incloure una entrada "esport", per donar un esquelet interpretatiu sobre l'objecte d'aquesta obra, opció que sembla inexcusable en una enciclopèdia especialitzada, i que permet que el lector disposi d'una visió general sobre la matèria i el seu desenvolupament específic a Catalunya.

A banda d'aquestes entrades de les pràctiques esportives, el gruix quantitatiu de l'ENCICLOPÈDIA, més de la meitat de l'obra, correspon a les biografies, la gran majoria d'esportistes. S'han considerat tant els nascuts a Catalunya com també aquells que han desenvolupat una part de la seva carrera esportiva a Catalunya o en un club català. En el cas dels esportistes que no són naturals de Catalunya, es té en compte la durada de la seva vinculació amb l'esport català a l'hora de determinar l'extensió de les entrades. També cal dir que hem considerat els esportistes que ja han assolit un reconeixement en categories absolutes, de tal manera que no s'han inclòs esportistes que només han aconseguit rellevància en categories inferiors, tot i que si en el futur la seva trajectòria es consolida sí que hi seran. Pel que fa a les biografies de no esportistes, certament els criteris d'inclusió són més difícils, atès que no hi ha rànquings indiscutibles entre metges, periodistes o arquitectes,

o entre dirigents esportius, per posar uns exemples. Quant als dirigents, s'han tingut en compte especialment els pioners de l'esport, i posteriorment aquells que han deixat una petjada més profunda. Pel que fa als professionals de disciplines associades a l'esport, també se n'han valorat les aportacions específiques, i els casos en què una mateixa persona tenia associades diverses aportacions. Els noms de persona s'han entrat amb la denominació amb què són coneguts. Preferentment en català, però respectant la denominació en castellà o una altra llengua si és aquesta la forma en què ells s'hi reconeixen i utilitzen públicament.

Les veus referides a clubs i associacions esportives representen prop d'una quarta part del conjunt de l'obra. No cal repetir la importància que les entitats esportives han tingut històricament i tenen actualment en l'estructuració de l'esport català, i en la seva llarga trajectòria. De fet, aquest gruix associatiu n'ha estat l'eix vertebrador. Tanmateix, hi ha clubs de moltes menes, d'un esport o poliesportius, amb vocació d'excel·lència competitiva o més abocats a la formació. La quantitat i l'heterogeneïtat de la xarxa associativa ha dificultat força la tria dels clubs que havien de disposar d'una entrada pròpia. Atesa la diversitat de les competicions, és difícil establir un criteri d'excel·lència esportiva per als clubs de diferents esports, però és el camí que hem assajat. Així, hem incorporat tots aquells clubs pioners, i tots els que han participat en competicions d'àmbit supracatalà. Tanmateix, hi ha casos en què aquestes competicions no existeixen, com per exemple les bitlles, i aleshores hem inclòs els clubs més rellevants de l'àmbit català. Per raons diferents, també incloem clubs que només han competit en àmbit català en els esports més populars i que disposen d'una xarxa associativa més extensa, especialment en el cas del futbol, on considerem tots els clubs que han participat en alguna ocasió en l'equivalent a l'actual Primera Catalana.

L'obra inclou així mateix entrades referides a equipaments, competicions i esdeveniments. En aquests àmbits hem optat per prioritzar aquells que han tingut en alguna ocasió el caràcter d'internacional, ja sigui com a categoria de la competició o com a seu de la mateixa. També hem volgut donar cabuda a un conjunt d'entrades referides als mitjans de comunicació, àmbit en què juntament als professionals hi ha una bona col·lecció de publicacions esportives, que en les etapes inicials van tenir una rellevància que depassava el caràcter informatiu i eren una eina de conformació organitzativa de l'esport català. Finalment, cal indicar que hem inclòs un conjunt d'entrades de lèxic que poden resoldre dubtes al lector sobre l'accepció en el llenguatge esportiu d'algunes paraules.

Tot i això, una obra d'aquest abast i ambició no hauria estat possible sense el decidit suport del Consell Català de l'Esport, veritable motor inicial de l'obra, i que ha estat a prop en tot el procés, i un amplísim equip de col·laboradors, que depassa de llarg el centenar de persones. En primer lloc, un consell assessor que va participar en la definició inicial de l'obra, format per reconeguts experts en diferents vessants de l'estudi de l'activitat esportiva, que combina l'experiència d'esportistes, dirigents i estudiosos de diversos àmbits acadèmics. A partir de les pautes elaborades pel consell assessor, un grup de col·laboradors van treballar en el buidatge d'obres de referència i l'elaboració del nomenclàtor de l'obra, una de les tasques més delicades, ja que la inexistència de precedents va obligar a diverses fases de depuració i contrast dels llistats que finalment han estat la guia d'elaboració. Aquest equip, en què han participat reputats estudiosos especialistes en futbol, bàsquet, natació o altres esports, periodistes, historiadors, metges, arquitectes, professors de les universitats catalanes que disposen d'estudis superiors d'esport, ha abocat en la redacció de l'obra el coneixement generat de manera parcial i esparsa durant les darreres dècades. L'elevat grau d'implicació d'aquestes persones en la feina encomanada, la capacitat de contactar amb esportistes i clubs, ha estat un actiu decisiu en la presentació final de l'obra, que naturalment s'ha beneficiat de l'experiència i l'alt nivell professional de l'equip de redacció d'Enciclopèdia Catalana, que sota les directrius de Roser Pubill i Mariona Cabana, ha aportat un bagatge tècnic en l'edició d'obres de referència imprescindible per dur a bon port una obra certament ambiciosa en el nostre panorama cultural.

Carles Santacana i Torres

DIRECTOR DE L'ENCICLOPÈDIA DE L'ESPORT CATALÀ